

NUMIZMATIKA

ČASOPIS
SLOVENSKEJ
NUMIZMATICKEJ
SPOLOČNOSTI
PRI SAV

26
2016

TOTO ČÍSLO ČASOPISU
NUMIZMATIKA JE VENOVANÉ
80. NARODENINÁM
VÝZNAMNEJ SLOVENSKEJ
NUMIZMATIČKY
PHDr. ELENY MINAROVIČOVEJ

Obsahuje príspevky prednesené
na sympóziách
Peniaze v dejinách východného Slovenska,
28. mája 2016 vo Svite

a

Príspevok bratislavských
historických a numizmatických pracovísk
k rozvoju numizmatiky,
8. októbra 2016 na Bratislavskom hrade.

Sympózia konali v spolupráci
Slovenskej numismatickej spoločnosti pri SAV,
Historického múzea Slovenského národného múzea,
Archeologického ústavu SAV Nitra
a
Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV.

Keltské mince typu Roseldorf/Němčice zo smolenického Molpíra

RADOSLAV ČAMBAL

Slovenské národné múzeum – Archeologické múzeum Bratislava, Žižkova 12, Poštový priečinok 13, 810 06 Bratislava,
e-mail: radoslav.cambal@snm.sk, radocambal@centrum.sk

Opevnená poloha na smolenickom Molpíri patrí k najdôležitejším lokalitám doby halštatskej v stredodunajskom priestore (Obr. 1). Hradisko Molpír je opevnením rozdelené na tri areály. Najvyššie je akropola (Obr. 2: III), opevnená kamennou hradbou s bastiónom a pod ňou sú zemným valom opevnené dve predhradia (Obr. 2: I, II).

V ostatných rokoch však boli z Molpíra publikované aj dôležité nálezy z doby laténskej. Ide o rozsiahlu kolekciu 218 prevažne železnych stredolaténskych spôn a ich fragmentov (FARKAŠ 2004, obr. 6-12). Z lokality boli publikované aj dve drobné keltské strieborné mince s koníkom, pôvodne priradené k neskorolaténskemu typu Karlstein (MINAROVIČOVÁ 1998, obr. 1). V tomto príspevku sa k týmto minciám budeme venovať opäť, keďže sa stav výskumu tejto problematiky posunul výrazným smerom dopredu a je nutné prehodnotiť predchádzajúce už publikované závery. Spomínané mince patria na základe súčasného stavu poznatkov o keltskej numizmatike k starším stredolaténskym razbárom - obolom typu Roseldorf II, ktoré definoval DEMBSKI (1991). Celkom boli na Molpíre nájdené tieto mince:

1. Obol s lýrou, striebro, typ B1*, alebo typ Roseldorf II (Obr. 3: 1)
Av.: hrbol.
Rv.: skákajúci kôň orientovaný vľavo s hlavou, nad chrbtom má trojicu pukličiek, z toho dve spojené a vytvárajúce polmesiac. Pod bruchom koňa vrchná časť lýry s pukličkou v strede.
Rozmery: Ø 9,0 mm, hmotnosť: 0,64g.
Lit.: MINAROVIČOVÁ 1998, obr. 1; KOLNÍKOVÁ 2012, s. 180; DEMBSKI 1998, s. 86-87, Tafel 40: 757-770.
2. Obol s lýrou, striebro, typ Bc* alebo typ Roseldorf II (Obr. 3: 2)
Av.: hrbol.
Rv.: skákajúci kôň orientovaný vľavo s hlavou, nad chrbtom má dvojicu spojených pukličiek. Pod bruchom koňa je puklička.
Rozmery: Ø 8,7 x 8,3 mm, hmotnosť: nezistená.
Lit.: MINAROVIČOVÁ, 1998, obr. 1; KOLNÍKOVÁ 2012, s. 181; DEMBSKI, 1998, s. 86-87, tab. 40: 757-770.
3. Obol s lýrou, striebro, typ Bc* alebo typ Roseldorf II (Obr. 3: 3)
Av.: hrbol.
Rv.: skákajúci kôň orientovaný vľavo bez vyrazenej hlavy, nad chrbtom má dvojicu spojených pukličiek. Pod bruchom koňa je puklička.
Rozmery: Ø 8,5 mm, hmotnosť 0,60g.
Lit.: KOLNÍKOVÁ 2012, s. 181; DEMBSKI 1998, s. 86-87, tab. 40: 757-770.
4. Obol s lýrou, striebro, typ Bc* alebo typ Roseldorf II (Obr. 3: 4)
Av.: hrbol.
Rv.: skákajúci kôň orientovaný vľavo bez vyrazenej hlavy, nad chrbtom má dvojicu spojených pukličiek. Pod bruchom koňa je puklička.
Rozmery: Ø 9,0 x 8,5 mm, hmotnosť nezistená.
Lit.: KOLNÍKOVÁ 2012, s. 181; DEMBSKI 1998, s. 86-87, tab. 40: 757-770.

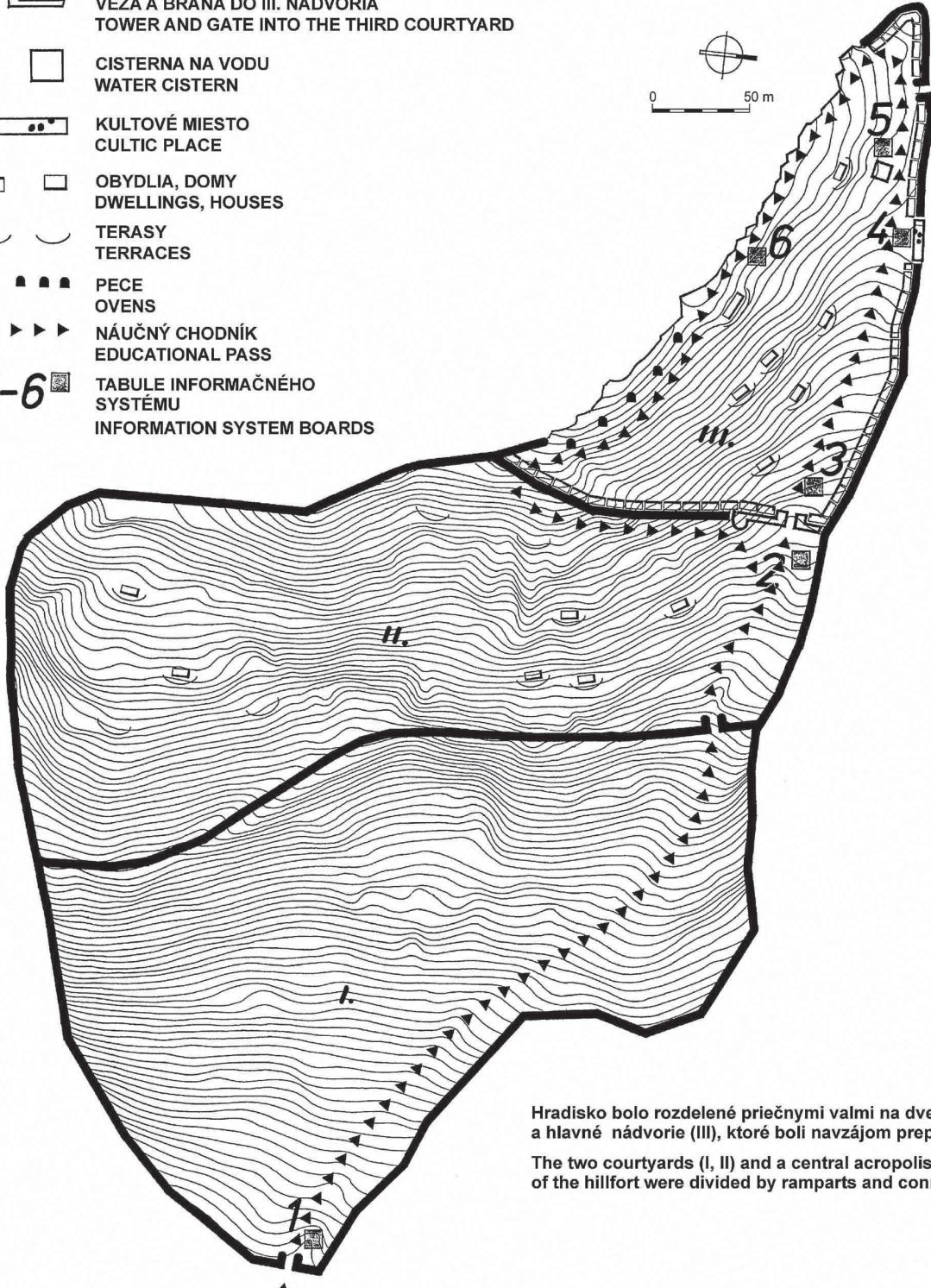
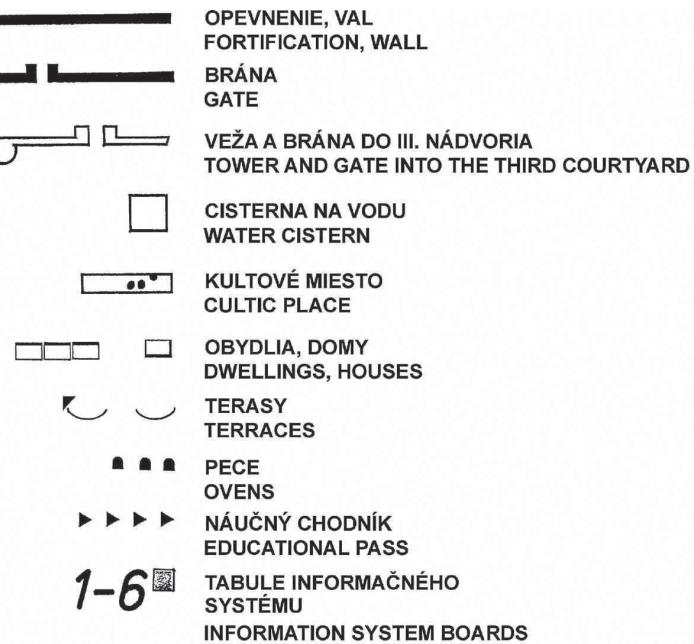
Stav poznania keltského predoppidálneho mincovníca, vymenovaného podľa archeologických stupňov do LTC1 a LTC2 (t. j. zhruba 2. polovica 3., až polovica 2. storočia pred Kr.) zažíva v súčasnosti obrovský rozmach. Deje sa tak predovšetkým vďaka archeologickým výskumom v Dolnom Rakúsku na centrálnej lokalite Roseldorf (HOLZER 2009; DEMBSKI 2009, s. 88-101). Obdobne, nie len numizmatické nálezy pochádzajú z Moravy z lokality Němčice (ČIŽMÁŘ et al. 2008, s. 671; KOLNÍKOVÁ, 2012) a z Nowej Cerekwii v Poľsku (RUDNICKI 2014a, s. 46-50; RUDNICKI 2014b, s. 432-434). Na základe numizma-

tických náleзов z Roseldorfu boli označené aj drobné strieborné mince s koníkom ako oboly typu Roseldorf I a II (DEMBSKI 1991; DEMBSKI 2009, s. 95-96, obr. B-16; B-17). Tie boli rozdelené do niekoľkých typov a variantov predovšetkým na základe analýzy numizmatického materiálu, pochádzajúceho z Němčic (KOLNÍKOVÁ, 2012). V súčasnosti poznáme z priestoru západného Slovenska okrem Molpíra, niekoľko ďalších lokalít s nálezmi tohto typu mincí (Plavecké Podhradie-Pohanská, Zohor).

Z Molpíra sú momentálne známe štyri exempláre drobných strieborných keltských mincií s koníkom (Obr. 3: 1-4). V roku 1998 boli dve z nich (Obr. 3: 1 a 2) označené a publikované ako neskorolaténsky typ Karlstein, čo bolo dôsledkom vtedajšieho stavu výskumu v keltskej numizmatike (MINAROVIČOVÁ 1998, obr. 1 a 2). V tom čase neboli príliš známe centrá typu Roseldorf v Rakúsku, Němčice na Morave a Nowa Cerekwia v Poľsku. Tie sú známe práve masívnu produkciou mincií v strednej dobe laténskej. Preto na základe súčasného stavu poznania keltskej numizmatiky patria dva už publikované exempláre práve k starším typom mincií typu Roseldorf/ Němčice II. Konkrétnie ide o razby typu Roseldorf/Němčice II, obol s lýrou, variant B1* (KOLNÍKOVÁ 2012, s. 180) a 3 exempláre obolov variantu Bc*, v ktorých prípade ide o razby z troch rozdielnych raziadiel (KOLNÍKOVÁ 2012, s. 181; ČAMBAL 2014, s. 2). Mince typu Roseldorf/Němčice II patria k mladším typom, ktoré boli masovo razené na eponymných lokalitách (MILITKÝ 2013, s. 145) a časovo zapadajú

Obr. 1. Smolenice - Molpír, lokalizácia hradiska v Malých Karpatoch

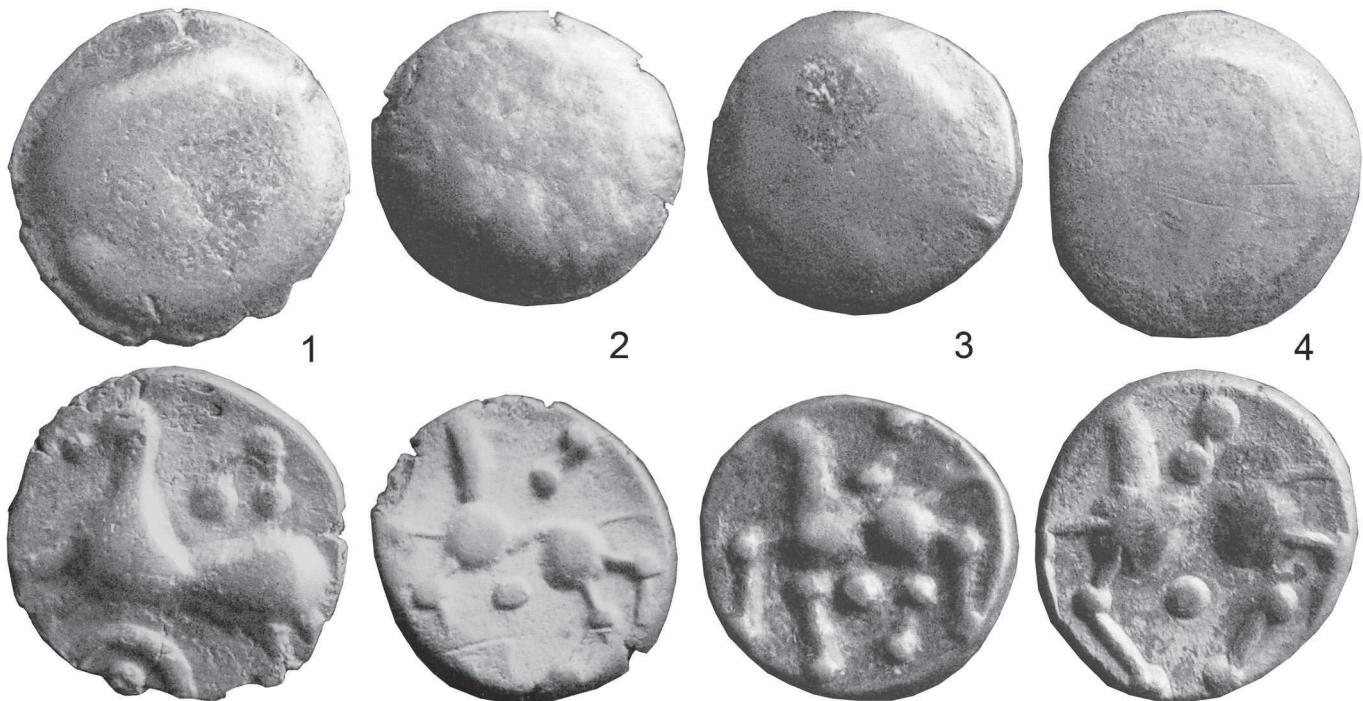
Hradisko bolo rozdelené priečnymi valmi na dve predhradia (I, II) a hlavné nádvorie (III), ktoré boli navzájom prepojené bránami.

The two courtyards (I, II) and a central acropolis (III) of the hillfort were divided by ramparts and connected with gates.

Obr. 2. Smolenice - Molpír, plán opevneného areálu hradiska, rozdeleného na dve opevnené predhradia (I, II) a akropolu, resp. hlavné nádvorie (III) (podľa LUDWIGA et al. 2010, upravené)

do obrazu osídlenia smolenického Molpíra v LTC1/LTC2-LTD1a. Vďaka publikovaniu 218 železnych spôn predovšetkým typickej stredolaténskej konštrukcie rôznych variantov, spôn typu Mötschwil a derivátov spôn nauheimskeho typu (FARKAŠ 2004, obr. 6-12) je Molpír jednoznačne datovaný do horizontu laténskeho osídlenia JZ Slovenska, vymedzeného LTC1/LTC2 a najneskôr do LTD1a. Z ne-skorolaténskeho obdobia stupňa LTD2, kam môžeme zaradiť drobné jednostranne razené strieborné mince s koníkom typu Karlstein, pochádza z Molpíra iba jediný exemplár železnej spony s prehnutým

lučíkom typu Almgren 18 (FARKAŠ, 2004, s. 90, obr. 7: 7). Inak neexistujú žiadne doteraz publikované nálezy, dokladajúce osídlenie tejto lokality, datované neskôr ako záver LTD1 resp. LTD2 (DUŠEK & DUŠEK 1984; 1995). Tak isto aj na obdobne datovanej opevnenej polohe v Plaveckom Podhradí-Pohanskej, sa popri miestnych razbách typu Pohanská (FRÖHLICH 2012; ČAMBAL 2014, 2015a) vyskytol jeden exemplár mince, obol typu Roseldorf II resp. Roseldorf/Němčice II typu Bc* (FRÖHLICH 2012, s. 67-68, tab. 2: 6) a známy je aj ďalší exemplár (KOLNÍKOVÁ 2006, 37). Podobne sa zvyšuje koncentrácia

Obr. 3. Smolenice - Molpír, drobné strieborné mince s koníkom - oboly typu Roseldorf/Němčice II - typ B1* (1) a typ Bc* (2-4; zväčšené)

nálezov drobných mincí s koníkom a mincí typu Roseldorf/Němčice s koníkom na averze aj v priestore Záhorie (KOLNÍKOVÁ 2006; ELSCHEK & KOLNÍKOVÁ 2014, s. 335-360, obr. 4: 1-4, 7).

Tieto razby súvisia s rozmachom keltských centier v Roseldorf v Rakúsku a v Nemčiciach na Morave. Razby strieborných a zlatých mincí typu Roseldorf/Němčice ako aj mincí typu Athéna Alkis-Alkidemos patria do stupňov LTC1 a LTC2 (ČIŽMÁR et al. 2008, s. 671; KOLNÍKOVÁ 2012; MILITKÝ 2013, s. 145; MILITKÝ 2015, s. 38). V každom prípade ide o jednoznačné prepojenie systému osídlenia a opevnených mocenských centier (Molpír, Pohanská) s predoppidálnymi centrami Roseldorf a Němčice. Dokladom toho sú aj ďalšie archeologické pramene. V tomto období dochádza k výraznému nárastu osídlenia západne ako aj východne od Malých Karpát (BAZOVSKÝ & ČAMBAL 2012; ČAMBAL 2011, s. 109-110).

Výskyt mincí typu Roseldorf/Němčice na Smolenickom Molpíre jednoznačne súvisí s rozmachom laténskeho osídlenia a s väzbami na západ v priebehu 2. storočia pred n. l., v čase rozkvetu osídlenia, remeselnickej výroby a obchodu na hradisku, patriaceho do východnej časti laténskeho osídlenia strednej Európy. Taktiež predpokladám, že Smolenický Molpír patril k centrám moci záveru strednej a začiatku neskorej doby laténskej, čoho dokladom je práve masívny výskyt typickej škály stredolaténskych spón na tejto lokalite. Nie je vylúčené, že aj časť opevnenia, t. j. podhradie I. a II. by mohli súvisieť práve s týmto laténskym horizontom osídlenia.

Datovanie oboch zásadných lokalít pre dobu laténsku v Malých Karpatoch patrí do stupňov LTC1/LTC2 – LTD1a. Pre neskoršie datovanie smolenického Molpíra a Plaveckého Podhradia-Pohanskej nateraz chýbajú doklady (ČAMBAL 2014, s. 3; 2015b, s. 57-58, 60-61).

Podakovanie

Táto práca vznikla vďaka podpore Agentúry na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-15-0491

Literatúra

- BAZOVSKÝ, I. & ČAMBAL, R., 2012: Širšie zázemie bratislavského oppida. s. 185-189. In: ŠTEFANOVIČOVÁ, T. & ŠEDIVÝ, J. (Eds.): Dejiny Bratislav I. Brezalauspurc – na križovatke kultúr. Bratislava, 607 s.
- ČAMBAL, R., 2011: Sídliskové objekty zo strednej a neskorej doby laténskej v Slovenskom Grobe. Zborník Slovenského národného múzea 105, Archeológia 21: 83-114.
- ČAMBAL, R., 2014: Keltská minca z Plaveckého Podhradia-Pohanskej. Denárius, 4: 1-4.
- ČAMBAL, R., 2015a: Datovanie hradiska Pohanská pri Plaveckom Podhradí v dobe laténskej z pohľadu archeologických a numizmatických nálezov. Numizmatika, 25: 41-44.
- ČAMBAL, R., 2015b: Opevnené polohy z doby halštatskej a laténskej v Malých Karpatoch. s. 55-69. In: Hradiská – Svedkovia dávnych čias. Zborník odborných príspevkov o hradiskách a ich obyvateľoch. Dolná Mariková, 272 s.
- ČIŽMÁR, M., KOLNÍKOVÁ, E. & NOESKE, H. CH., 2008: Němčice-Víceměřice – ein neues Handels- und Industriezentrum der Latènezeit in Mähren. Vorbericht. Germania, 86: 655-700.
- DEMBSKI, G., 1991: Neue Keltenmünzen aus Niederösterreich. Mitteilungen der Österreichischen Numismatischen Gesellschaft, 31: 5-10.
- DEMBSKI, G., 1998: Münzen der Kelten. Wien 1998, s. 250.
- DEMBSKI, G., 2009: Eigenprägung und Fremdgeld – Die Fundmünzen aus Roseldorf. S. 88-102. In. HOLZER, V. (Ed.): Roseldorf. Interdisziplinäre Forschungen zur größten keltischen Zentralsiedlung Österreichs. Wien, 335 s.
- DUŠEK, M. & DUŠEK, S., 1984: Smolenice-Molpír. Befestigter Fürstensitz der Hallstattzeit I. Nitra, 375 s.
- DUŠEK, M. & DUŠEK, S., 1995: Smolenice-Molpír. Befestigter Fürstensitz der Hallstattzeit II. Nitra, 203 s.
- ELSCHEK, K. & KOLNÍKOVÁ, E., 2014: Beitrag zur Datierung der laténezeitlichen Zentralsiedlung von Zohor in der Westslowakei. Kleinfunde, keltische und frührömische Münzen. s. 353-375. In: ČIŽMÁROVÁ, J., VENCLOVÁ, N. & BŘEZINOVÁ, G. (Eds.): Moravské křížovatky. Střední Podunají mezi pravěkem a historií. Brno, 831 s..
- FARKAŠ, Z., 2004: Spony z doby laténskej z opevnenej polohy Molpír pri Smoleniciach. Zborník Slovenského národného múzea, Archeológia, 14: 67-94.
- FRÖHLICH, J., 2012: Keltské mince z oppida Pohanská v Plaveckom Podhradí v systéme „peňažnej dohody“ stredoeurópskych Keltov v najmladšej dobe laténskej. Numismatický sborník, 26 (1): 59-80.
- HOLZER, V., 2009: Roseldorf. Interdisziplinäre Forschungen zur größten keltischen Zentralsiedlung Österreichs. Wien, 335 s.
- KOLNÍKOVÁ, E., 1996: Norische Münzen im Oppidum Bratislava und in seinem Hinterland. Slovenská numizmatika, 14: 9-57.
- KOLNÍKOVÁ, E., 2006: Význam mincí z moravského laténskeho centra Němčice nad Hanou pre keltskú numizmatiku. Numismatický sborník, 21: 37-38.
- KOLNÍKOVÁ, E., 2012: Němčice, ein Macht-, Industrie- und Handelszentrum der Latènezeit in Mähren und Siedlungen am ihren Rande. Kommentierter Fundkatalog. I. Münzen. Brno, 194 s.
- MILITKÝ, J., 2013: Nejstarší stredoeurópské mince – vzestup a pád keltské civilizace ve strední Evropě z pohľadu numismatiky. s. 139-

172. In: BÁRTA, M. & KOVÁŘ, M. (Eds.): Kolaps a regenerace: cesty civilizací a kultur. Minulost, současnost a budoucnost komplexních společností. Praha, 816 s.
- MILITKÝ, J., 2015: Oppidum Hradiště u Stradonic. Komentovaný katalog mincovních nálezů a dokladů mincovní výroby. Praha, 735 s.
- MINAROVIČOVÁ, E., 1998: Ďalšie ojedinelé nálezy keltských a rímskych mincí v katastri Smoleníc. Slovenská numizmatika, 15: 221.
- RUDNICKI, M. 2014a: Nowa Cerekwia. A Celtic Centre for Craft and Commerce of Interregional Importance North of the Carpathians. s. 33-70. In: BERECKI, S. (Ed.): Iron Age Crafts and Craftsmen in the Carpathian Basin. Proceedings of the International Colloquium from Târgu Mureş, 10–13 October 2013, Biblioteca Muzei Marisiensis, Seria Archaeologica, VII, Editura Mega, Târgu Mureş, 328 s.
- RUDNICKI, M. 2014b: Nowa Cerekwia – the Middle La Tène centre of power north of the Carpathians. s. 421-437. In: ČIŽMÁŘOVÁ, J., VENCLOVÁ, N. & BŘEZINOVÁ, G., (Eds). Moravské křížovatky. Střední Podunajímezi pravěkem a historií. Brno, 831 s.
- LUDWIG, K., STEGMANN-RAJTÁR, S. & TIRPÁK, J., 2010: Geofyzikálna prospekcia a obnovený systematický výskum na akropole v Smoleniciach Molpíre. Študijné zvesti AÚ SAV, 47: 41-51.

The Roseldorf/Němčice type Celtic coins from the Molpír locality near Smolenice

Four small silver Celtic coins with depiction of horse are known from Molpír (Fig. 3). In 1998, two among them (Fig. 3: 1-2) were identified and published as the late La Tène type Karlstein, what resulted from the then state of knowledge of the Celtic numismatics (MINAROVIČOVÁ 1998, fig. 1 and 2). At that time the centres like Roseldorf in Austria, Němčice in Moravia and Nowa Cerekwia in Poland were little known. But recently a massive production of coins in the La Tène period was discovered in them. Therefore, according to the momentary state of Celtic numismatics, these already published exemplars belong among the earlier forms of the type Roseldorf/Němčice II. Concretely, one coin belongs to the type Roseldorf/Němčice II, obol with lyre, variety B1* (KOLNÍKOVÁ, 2012, p. 180), while three coins are obols of the variety Bc*, but each of them was minted by three different dies (KOLNÍKOVÁ 2012, p. 181; ČAMBAL, 2014b, p. 2). The Roseldorf/Němčice II type coins belong to the younger types having been produced in large amount in eponymous localities (MILITKÝ, 2013, p. 145) and their dating corresponds with settlement pattern of Molpír in LTC1/LTC2-LTD1a. Thanks to publishing of 218 iron fibulas, first of all different varieties of the middle La Tène construction, the Mötschwil type fibulas and derivates of the Nauheim type fibulas (FARKAŠ, 2004, fig. 6-12), Molpír is unambiguously dated to the LaTène settlement of South West Slovakia, defined by LTC1/LTC2 and at latest to LTD1a. From the late La Tène period LTD2, in which the small one-sided Karlstein type silver coins with horse can be classified, only one iron fibula with deflected bow of the type Almgren 18 (FARKAŠ, 2004, p.

90, fig. 7: 7). Otherwise there are available no findings indicating settlement of this locality which would be dated later as the end LTD1 or LTD2 (DUŠEK & DUŠEK 1984, 1995). The coins discovered in Molpír are connected with culmination of the Celtic centres in Roseldorf in Austria and Němčice in Moravia. The silver and golden coinages of the Roseldorf/Němčice type and the coins of the Athena Alkis-Alkidemos type belong to the periods LTC1 a LTC2 (ČIŽMÁŘ et al., 2008, p. 671; KOLNÍKOVÁ, 2012; MILITKÝ, 2013, p. 145; MILITKÝ, 2015, p. 38). In any case they represent the unambiguous connection of the system of settlement and fortified power centres (Molpír, Pohanská) with the prae-oppidal centres Roseldorf and Němčice. It is also supported by other archaeological sources. In that period, the settlement intensity strongly increased as westerly as easterly of the Little Carpathians (BAZOVSKÝ & ČAMBAL 2012, p. 185-189; ČAMBAL, 2011, p. 109-110).

Occurrence of the Roseldorf/Němčice type coins in Molpír near Smolenice is unambiguously related with expansion of the La Tène settlement and with contacts with the West in the course of 2nd century B.C., at the time of culmination of settlement, craft production and commerce in this hill fort belonging to the eastern area of the La Tène settlement in Central Europe. We also presume that Molpír belonged to power centres by the turn of middle and late La Tène period, as shown just by the massive occurrence of the typical scale of Middle La Tène fibulas in this locality. It is not excluded that a part of fortification, i.e. the suburbs I and II, also could be related just with this La Tène settlement horizon.

OBSAH

<i>Eva Kolníková: Zásluhy PhDr. Eleny Minarovičovej o slovenskú numizmatiku</i>	
(laudatio k jej životnému jubileu)	3
<i>Anton Fiala: Numizmatické bádanie v Múzeu mesta Bratislavu v zrkadle času</i>	5
<i>Radoslav Čambal: Keltské mince typu Roseldorf/Němčice zo smolenického Molpíra</i>	19
<i>Marián Soják: Cudzie mince v púchovskom kultúrnom prostredí severného Slovenska (so zameraním na Spiš)</i>	12
<i>Ján Hunka: Nové nálezy rímskych mincí z Nitry a okolia</i>	22
<i>Marek Budaj: Dva zaujímavé nálezy arpádovských mincí z 12. storočia</i>	
zo zbierok Slovenského národného múzea – Historického múzea	28
<i>Aleš Švec: Pražské groše z predhusitského obdobia na Slovensku</i>	35
<i>Branislav Resutík: Interpretačný potenciál nálezových okolností mincí na príklade archeologického výskumu rímskej stavby II</i>	
na severnej terase Bratislavského hradu	40
<i>Marián Soják, Ján Hunka: Význam nálezov mincí z hradu Kamenica</i>	44
<i>Branislav Lesák, Jozef Kováč, Ján Hunka: Historicko-archeologický význam numizmatických nálezov z výskumov v Trnave</i>	54
<i>Zbyšek Šustek, Marián Bovan: Papierové platidlá habsburskej monarchie a ich vzory</i>	
v zbierkach Stredoslovenského múzea v Banskej Bystrici	62
<i>Daniel Haas-Kianička: Strieborní jazdci a hajdúsi kremnickej mincovne v 18. storočí</i>	79
<i>Marián Bovan, Peter Račko, Ferenc Sóos: Kolekcia historických medailí numizmatika a zberateľa Pála Rampachera</i>	
v zbierkach Stredoslovenského múzea v Banskej Bystrici	82
<i>Peter Zoričák: Znaky kremnických minciarov - ich osudy a význam</i>	90
<i>Zbyšek Šustek: Falzifikáty pretlačí SLOVENSKÝ ŠTÁT na československých bankovkách</i>	
100 Kč III 1931, 500 Kč III 1929 a 1000 Kč III 1934	95
<i>Zbyšek Šustek: Korunové cestovné šeky Národnej a Štátnej banky československej z obdobia 1947-1992</i>	139
<i>Zbyšek Šustek: Alternatívne návrhy slovenských bankovkových kolkov z roku 1992</i>	
z bratislavskej tlačiarne cenných papierov Prompt, a. s.	149

NUMIZMATIKA VO SVETE

<i>Margaréta Musilová Výstava „Kelti z Bratislavu“ v Perugii</i>	159
--	-----

NOVÁ LITERATÚRA

<i>Kolektív autorov: Recenzie kníh vyjdených v rokoch 2014 - 2016</i>	162
---	-----